

Valtion liikuntaneuvoston lausunto Valtakunnallisesta nuorisotyön ja – politiikan ohjelmasta (VANUPO) 2024–2027

Tausta

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma VANUPO on lakisääteinen, valtioneuvoston nelivuotis-kausittain hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on edistää nuorten kasvu- ja elinoloja. Ohjelmassa hallitus määrittelee nuorisotyön ja nuorisopolitiikan tavoitteensa sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi ohjelma linjaa nuorisotyötä, mukaan lukien nuorisolan valtakunnallisten osaa- miseskusten painopisteitä sekä asettaa kansalliset tavoitteet nuorisolan eurooppalaiselle ja kansainväli- sille toiminnalle. Ohjelma hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksenä.

Valtakunnallisella nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2024–2027 on järjestyksessään kolmas VANUPO. Ohjel- malla toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjausta: *”Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongel- mien paikkaamiseksi. Vahvistetaan moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.”*

Valtakunnallinen ohjelma kattaa kaikki nuorisolain tarkoittamat alle 29-vuotiaat nuoret. Ohjelman painopis- teet kuitenkin kohdistuvat erityisesti nuoruuden ydinalueeseen, eli noin 12–25-vuotiaiden nuorten kasvu- ja elinolojen kehittämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi 2024–2027.

Valtion liikuntaneuvoston lausunto VANUPO:sta osa-alueittain

1. Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

VANUPO:n tavoitteena on, että nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa. Tavoitteen saavutta- miseksi esitetään, että oppimisen iloa, oppimista ja kouluviihtyvyyttä edistetään lisäämällä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden, kuntien ja hyvinvointialuei- den kanssa. Lisäksi hyödynnetään monimuotoisia ja vuorovaikutteisia oppimisympäristöjä sekä kulttuuri- ja taidekasvatusmenetelmiä. Huomiota halutaan kiinnittää myös koulujen ja oppilaitosten arkkitehtuuriin ja estetiikkaan sekä mahdollistaa oppilaiden ja opiskelijoiden osallistuminen oppi- misympäristöjen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että taide- ja kulttuuritoimijoiden lisäksi on tärkeää tehdä **yhteistyötä myös liikuntatoimijoiden kanssa**. Liikuntaneuvosto esittää, että ohjelmassa esiin nos- tettujen monimuotoisten ja vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen sekä kulttuuri- ja taidekasva- tusmenetelmien lisäksi **hyödynnetään toiminnallisia opetusmenetelmiä ja toiminnallista oppi- mista sekä edistetään myös liikkumista tukevia toimintaympäristöjä (sisältäen esteettömyys)** kouluissa ja oppilaitoksissa. Nuoria on tärkeää osallistaa toimintaympäristöjen kehittämiseen.

Toiminnallisten opetusmenetelmien tavoitteena on aktivoida osallistujaa oppimistilanteessa sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä. Liikkumisen, liikkeen ja toiminnallisuuden tuominen oppitunneille on todettu lisäävän tarkkaavaisuutta, rauhoittavan luokkatilannetta sekä parantavan oppimista. Ihmiset ovat erilaisia oppijoita, ja toiminnallinen oppiminen mahdollistaa eri aistikanavien hyödyntämisen oppimisessa.

VANUPO:ssa nostetaan esille myös fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä Move! VANUPO:n tavoitteena on, että Move!:n tuloksista viestitään paremmin siten, että mitausten tulokset herättävät ja tukevat nuorten liikunta- ja elämäntapamuutoksia. Lisäksi nuorille suunnattua liikuntaneuvontaa ja liikkumisen tukea, kuten liikuntacoach-toimintaa, tulee vahvistaa.

Valtion liikuntaneuvosto pitää tärkeänä, että Move!-järjestelmän kehittäminen sekä liikuntaneuvonnan ja liikkumisen tukemisen vahvistaminen nostetaan esille VANUPO:ssa. Liikuntaneuvoston näkemyksen mukaan on tärkeää **vahvistaa Move!-järjestelmän toimeenpanoa sekä tukea kuntia ja kouluja paikallisten Move!-prosessien kehittämisessä**. Tärkeää olisi, että yhä useammassa koulussa **oppilaiden Move!-tulokset ovat käytettävissä terveystarkastuksissa ja oppilas voidaan tarpeen mukaan ohjata liikuntaneuvontaan ja -palveluihin**.

VANUPO:ssa on asetettu tavoitteeksi, että jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä. Tavoitteen saavuttamiseksi matalan kynnyksen harrastustoiminnan saata vuutta lisätään ja erityistarpeisten nuorten harrastuksiin pääsyyn kiinnitetään erityistä huomiota. Lisäksi vahvistetaan harrastusten saavutettavuuden tietopohjaa mm. Harrastamisen Suomen mallin (HSM) kehittämiseksi.

Valtion liikuntaneuvosto pitää tärkeänä, että **Harrastamisen Suomen mallin -mukaista maksutonta harrastustoimintaa kaikille nuorille laajennetaan ja kehitetään**. Osana kehitystyötä tulisi hakea ratkaisua **Harrastamisen Suomen -mallin toteuttamisesta myös toisella asteella opiskeleville nuorille**. Lisäksi tulisi ratkaista tunnistettuja **HSM:n käytännön haasteita (mm. koulukuljetuksiin liittyen)**, jotka hankaloittavat osalla nuorista osallistumista harrastustoimintaan.

VANUPO:n tavoitteena on myös vähentää työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrää. Tavoitteen saavuttamiseksi halutaan vahvistaa nuorten monialaisia matalan kynnyksen palveluja, kuten Ohjaamojen ja muiden vastaavien asemaa ja toteutumista alueellisella ja paikallisella tasolla.

Ohjaamo on kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettu paikka, josta nuoret saavat maksutonta apua ja tukea monenlaisiin asioihin kuten opiskeluun, työllistymiseen ja asumiseen. Ohjaamien tarjoamat palvelut vaihtelevat paikallisesti. Ohjaamo-palveluissa työskentelevien yli 1 000 eri alojen ammattilaisen joukossa on fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin osaajia. Ohjaamoiden kautta nuoret voivatkin saada tukea myös fyysisen työ- ja toimintakyvyn tilan selvittämiseen sekä kehittämiseen.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että **Ohjaamo-toiminnassa tulisi varmistaa kaikilla alueilla nuorelle mahdollisuus saada tukea ja ohjausta toiminta- ja työkyvyn edistämiseen liikunnan ja liikkumisen keinoin**. Ohjaamo-toiminta voi olla yksi keino tavoittaa vähän liikkuvia ja toimintakyvyllään heikentyneitä nuoria, joita ei välttämättä tavoiteta esimerkiksi liikuntahallinnon toimilla.

2. Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

VANUPO:ssa nostetaan esille useita tärkeitä toimenpiteitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseksi. Ohjelman mukaan esimerkiksi nuorten mielen hyvinvoinnin, liikkumisen ja liikunnan välisen yhteyden vahvistamista osaksi rakenteita tulee jatkaa sekä etsiä olemassa olevia ja uusia tapoja elää fyysisesti aktiivista ja liikunnallista ”digielämää”. Nuorten mielen hyvinvointia tuetaan ohjelman mukaan myös kannustamalla nuoria luonnon virkistyskäyttöön osana kansallista luonnon virkistyskäytön strategiaa.

Valtion liikuntaneuvosto pitää tärkeänä, että myös nuorten mielen hyvinvoinnin edistämässä tunnustetaan laajalaisesti erilaisen liikkumisen ja liikunnan merkitys (mm. luontoliikunta). Jatkossa tulisi kiinnittää **entistä enemmän huomiota liikkumisen ja liikunnan vaikutusten ymmärtämiseen nuorten mielenterveyden tukemisessa, syrjäytymisen ehkäisemisessä ja maahanmuuttajanuorten kotoutumisen edistämässä.**

3. Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

VANUPO:n tavoitteena on vahvistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Tämän tavoitteen edistämiseksi esitetään useita tärkeitä toimenpiteitä, kuten nuorten kuulemisen lisäämistä sekä ministeriöiden johdon ja valmistelijoiden osaamisen kehittäminen nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että nuorten osallisuuden ja nuorten näkökulman vahvistamiseksi päätöksenteossa tulisi **kehittää ja ottaa käyttöön myös nuorivaikutusten arviointia sekä lisätä nuoriin liittyvää tietopohjaa.** Lisäksi liikkumisen ja liikunnan näkökulman huomioimiseksi tulisi **vahvistaa liikkumis- ja liikuntavaikutusten arviointia osana nuoriin liittyvän päätöksenteon valmistelua.**

Niin nuoriin kuin liikuntaan ja liikkumiseen kohdistuu vuosittain lukuisia eri hallinnonalojen politiikkatoimia, jotka voivat olla keskenään myös ristiriitaisia. Osana valmistelua tehdään erilaista vaikutusten arviointia, kuten lapsivaikutusten arviointia (LAVA), mutta arvioinneissa voi jäädä tunnistamatta nuorten elämän erityispiirteet ja palvelutarpeet sekä päätöksen vaikutukset täysi-ikäisiin nuoriin. Myös päätöksen liikunta- ja liikkumisvaikutukset voivat jäädä usein tunnistamatta. Tämän vuoksi olisi tärkeä kehittää niin nuorivaikutusten arviointia kuin liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointia osana eri hallinnonalojen ja -tasojen päätöksentekoa (liikkumisvaikutusten arvioinnista lisätietoa osoitteessa: www.liikkumisvaikutukset.fi). Lisäksi vaikutusten arviointien ja päätöksenteon tueksi tarvitaan lisää nuoriin liittyvää tietopohjaa päätöksenteon tueksi (esimerkiksi eri vähemmistöryhmiin kuuluvat nuoret).

4. Nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset

VANUPO:ssa määritellään nuorisotyön ja toiminnan tukemisen linjaukset. Ohjelman mukaan nuorisotyö on yhteisöllisyyttä vahvistavaa ja ennaltaehkäisevää toimintaa, joka edistää nuorten hyvinvointia sekä tukee nuorten kasvua ja toimijuutta omaehtoisen ja ohjatun toiminnan kautta.

Valtion liikuntaneuvosto pitää tärkeänä, että **liikkumisen ja liikunnan edistämisen toimia osana nuorisotyötä jatketaan ja vahvistetaan,** sillä nuorisotyön kautta on mahdollisuus tavoittaa monia nuoria, joita liikuntahallinnon toimilla ei tavoiteta.

5. Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Ei lausuttavaa.

6. Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Ei lausuttavaa.

7. Muita näkemyksiä ohjelmasta

Valtion liikuntaneuvosto kiittää luonnosta Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta 2024–2027 siitä, että **nuorten toimintakyky ja liikkumattomuus sekä liikkumisen ja liikunnan edistäminen on huomioitu VANUPO:ssa aiempaa laajemmin**. Väestön liian vähäinen liikkuminen on yksi suomalaisen yhteiskunnan keskeisimmistä haasteista, jonka ratkaisemiseen tarvitaan mukaan kaikki hallinnonalat ja politiikan lohkot, myös nuorisopolitiikka. Liikuntaneuvosto kiittää myös siitä, että **ohjelmassa on huomioitu tarve koordinoita VANUPO:n toimia Petteri Orpon hallituksen ohjelman Suomi Liikkeelle -ohjelman toimien kanssa**.

VANUPO:n mukaan sen säädösperusta on nuorisolaissa (1285/2016) sekä valtioneuvoston asetuksessa nuorisotyöstä ja -politiikasta (211/2017). Lisäksi VANUPO:n sisältöä ohjaavat hallitusohjelman nuoria koskevat kirjaukset. VANUPO:lla on myös vahva yhteys kansalliseen lapsistrategiaan, jonka perustana on Suomea velvoittava Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.

Valtion liikuntaneuvosto suosittaa, että **VANUPO:n pohjaksi otetaan myös Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, CRPD (27/2016)**, jonka Suomi ratifioi vuonna 2016. Vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan kaikki lapset ja nuoret tulee huomioida yhdenvertaisina kaikissa yhteiskunnan tarjoamissa palveluissa. Myös nuorisolain tavoitteena on edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista.

Liikunnalla ja liikkumisella on tärkeää merkitys nuoren fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle kasvulle ja kehitykselle. Liikunta-aktiivisuus on vähäisempää toimintarajoitteisilla lapsilla ja nuorilla: Päivittäin vähintään tunnin liikkuvia lapsia ja nuoria oli 9 % vähemmän verrattuna lapsiin ja nuoriin, joilla ei ole toimintarajoitetta (23 % vs. 32 %). Lisäksi toimintarajoitteisten lasten ja nuorten keskuudessa oli 12 % enemmän vähän (0–2 päivänä viikossa vähintään tunnin) liikkuvia. (*Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022*)

VANUPO:ssa näkyy melko vähän toimia, joilla edistetään toimintarajoitteisten ja vammaisten nuorten osallisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, etenkin heille kohdennetuilla toimenpiteillä. Valtion liikuntaneuvosto esittää, että **toimintarajoitteisten ja vammaisten nuorten osallisuuden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen nostetaan vielä voimakkaammin esille osana ohjelmaa ja sen toimenpiteitä**.

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka lakisäätöisenä tehtävään arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tekee aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä ja strategisesti merkittävistä liikuntaa koskevista asioista. Valtioneuvosto asettaa liikuntaneuvoston eduskunnan toimikaudeksi.

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Timo Heinonen
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Toni Piispanen
Vs. pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto